

Het Behouden Huys.

3 Ontdekkingsreizen

wb 5-6

Overleven op Nova Zembla

Amsterdam, 18 mei 1596. In de haven was heel wat volk op de been. Iedereen wilde het vertrek van de twee schepen zien. Want het belooft een spannende reis te worden. Een reis naar de andere kant van de wereld, naar het Verre Oosten. Daar wilden de Hollanders voortaan zelf kruiden en specerijen kopen. Eigenlijk was het meer een kwestie van 'moeten'. Tot dan toe kocht Holland specerijen in Portugal. Maar daar waren de Spanjaarden de baas geworden. En die namen de Hollandse schepen in beslag. Bovendien werden

de prijzen van specerijen steeds hoger. Vooral peper was 'peperduur' geworden. De kapiteins Heemskerck en De Rijp voerden het bevel over de schepen. Willem Barentsz had de leiding van de reis. Hij was zeeman en kon goed zeekaarten tekenen. Barentsz wist hoe hij Indië kon bereiken. Je moest dan helemaal naar het zuiden varen, om Afrika heen. Maar hij wilde 'om de noord' gaan. Samen met de andere mannen had hij dat al eens geprobeerd. Toen waren de schepen vastgelopen in het ijs en moesten ze terugkeren.

Uit het journaal van de scheepsjongen

Hieronder lees je hoe de reis is verlopen. Dat weten we dankzij Gerrit de Veer. Hij reisde mee aan boord van het schip van Heemskerck. Gerrit heeft een soort dagboek bijgehouden. Volg zijn reis op de kaart.

18 mei	Het zeegat uit op weg naar de nieuwe wereld.	24 oktober	Hut eindelijk klaar. Iedereen is van boord.
5 juni	Grote verrassing. De uitkijkpost meldt de grote zwanen in de verte. Alle hens aan dek. Het bleek een vergissing. We zagen grote ijsschotsen.	4 november	Poolnacht. Koud en donker, dag en nacht. Bier bevroest in de ton. Soms vangen we vossen. Vacht is warm en het vlees smaakt prima.
8 juni	Aangevallen door een ijsbeer! Met onze musketten konden we hem aan land doden. Mooie naam aan het eiland gegeven: Bereneiland.	27 januari	Triest: één van de jongens is dood. Blij: de kapitein heeft de zon boven de horizon gezien.
19 juni	Ter hoogte van Spitsbergen is veel ijs. Toch proberen we langs het noorden te varen. Er zijn hier veel walvissen.	17 maart	Lang ziek geweest. Scheurbuik. Gelukkig nu weer beter. Vandaag een vogeltje gezien.
17 juli	Poging mislukt. Weer terug bij Bereneiland. De Rijp is weg. Hij wilde toch om de noord gaan bij Spitsbergen. Niet meer gezien. Koersen nu richting Nova Zembla.	30 april	De zon schijnt! We krijgen weer hoop. Zou het schip nog bruikbaar zijn?
4 augustus	Dagen vastgezeten in het ijs. Water nu open, maar slecht zicht door de mist.	20 mei	Laatste dag in 't Behouden Huys'.
15 augustus	Gestrand in baai die we IJshaven noemen. Voorlopig komen we niet weg. Gaan eiland verkennen.	13 juni	Schip niet bruikbaar. Te vast in het ijs. Zeilen nu met de twee sloepen.
11 september	Vier kilometer verderop hout gevonden. Gaan er een hut van bouwen. Veel last van ijsberen; doden of wegjagen.	20 juni	Een droevige dag. Willem Barentsz is gestorven. Op zee begraven. Veel last van het ijs en van beren.
		23 augustus	Eindelijk aan land in Kola. Meer dan 2000 kilometer met de sloep gezeild. Grote verrassing: Nederlands schip in de haven. Met een oude bekende als Kapitein... De Rijp.
		1 november	Terug in Amsterdam!

De reis leek mislukt, maar dat was toch niet zo. Van grote stukken land waren kaarten getekend. Bovendien hadden de mannen veel walvissen gezien. Met de walvisvangst hebben de Hollanders later veel geld verdiend.

Handel over zee

De grote reis van Barentsz en Heemskerck was niets nieuws. Ongeveer 100 jaar eerder waren de Portugezen en Spanjaarden al op reis gegaan. De nieuwe ideeën over de aarde hadden daar alles mee te maken. Er werd immers gezegd dat de aarde rond was? Dan kon je er dus niet afvallen... De Portugezen voeren de Middellandse Zee over naar het oosten. Daar kochten ze specerijen, zijde, edelstenen en katoen. Over land waren deze spullen aangevoerd uit het Verre Oosten. Thuis in Lissabon verkochten ze hun koopwaar aan andere landen. Ze verkochten het ook aan Hollandse kooplieden.

Veel specerijen (kruiden) kwamen uit het Verre Oosten.

Om de zuid

Zo ging het jaren door. Totdat er oorlog uitbrak in het gebied aan de oostkant van de Middellandse Zee. Geen enkel buitenlands schip kwam de havens meer in. Dat was een strop voor Portugal en de rest van Europa. Wat nu? De Portugezen besloten om zelf naar het Verre Oosten te zeilen. Bartholomeus Diaz voer uit om een jaarrouete te ontdekken. Hij wist dat Afrika bestond, maar niet of je er omheen kon varen. Diaz kwam in een storm terecht. Zijn schip was dagenlang stuurloos. Daarna ontdekte hij verbaasd dat hij om de zuidpunt van Afrika was gedreven. Blij keerde Diaz terug naar Lissabon om zijn verhaal te vertellen. Hij was om de 'Stormkaap' heengekomen. Stormkaap was nu geen goede naam meer. 'Kaap de Goede Hoop', dat was veel beter. Er was immers hoop om Indië

Zo zag de wereldkaart eruit toen Columbus op reis ging.

te bereiken door 'Afrika te ronden'. Vasco da Gama, een landgenoot van Diaz, voer later dezelfde route. Zijn schip kwam veilig in Indië aan. Hij was als eerste de Indische Oceaan overgevaren.

Columbus

De Spaanse regering stuurde de Italiaan Columbus in 1492 op weg naar Indië. Columbus wist zeker dat de aarde rond was. Daarom wilde hij naar het westen varen. Dan kwam hij vanzelf aan de

andere kant van de wereld. Na weken zeilen ontdekte hij land. "Het is gelukt," dacht hij. "Ik heb Indië gevonden." Hij noemde het land West-Indië en de bewoners Indianen. Een flink stuk naar het zuiden ontdekte Columbus nog meer land. Terug in Spanje werd Columbus als een koning binnengehaald. Hij had Indië gevonden! Tenminste, dat dacht iedereen. Niemand wist nog dat er tussen Europa en Azië een heel werelddeel lag: Amerika. Columbus heeft het zelf ook nooit geweten.

'Eigen' land overzee

Ontdekkingsreizigers, zeelieden en kooplieden ontdekten steeds meer delen van de wereld. Ook Hollanders maakten verre reizen. De Houtman en Keyzer werden beroemd. Zij waren de eerste Hollanders die zelf om Afrika heen voeren naar Oost-Indië. Nu heet dat Indonesië. Daar vonden ze veel waardevolle koopwaar. Hun reis duurde van 1595 tot 1597.

Later namen de Hollanders grote delen van Oost-Indië in bezit. Het werd een kolonie van Neder-

land. Eeuwenlang bleef dat zo. De bevolking moest er hard werken, voor weinig geld. En het volk had niets te zeggen, want Nederland was de baas. Nederland was het moederland. Ook in andere delen van de wereld veroverde Nederland koloniën. Net als allerlei andere landen van Europa.

Schepen in de ruimte

Toen Columbus zijn reis ging maken, was iedereen nieuwsgierig waar hij precies terecht zou komen. Niemand wist immers dat hij een nieuw werelddeel zou ontdekken. Het was zo groot dat Amerika zelfs de Nieuwe Wereld werd genoemd. Zijn er nu ook nog nieuwe werelden te ontdekken? Op de aarde zijn die er niet meer, maar daarbuiten...?

Ook nu gaan er schepen op reis om nieuwe werelden te verkennen. Geen zeeschepen, maar ruimteschepen. Zij gaan naar de manen en de planeten. Ze maken er foto's. Want mensen blijven nieuwsgierig naar andere werelden.

